

Leonid Iljič Brežněv (1906–1982)

Politickou kariéru začal v roce 1931. Na přelomu 40. a 50. let zastával funkci prvního tajemníka Komunistické strany postupně v Dněpropetrovské oblasti na Ukrajině, v Moldávii a v Kazachstánu. Roku 1964 zosnoval svržení sovětského vůdce Nikolaje Chruščova a nahradil jej orgánem kolektivního vedení, ve kterém si však sám držel výsadní postavení. Za jeho vlády došlo k postupnému oteplování vztahů se západem, komunistický blok chtěl ale udržet pohromadě i za cenu vojenského konfliktu.¹



Úvod

Milá organizátorko, milý organizátore,

během jednání o Moskevském protokolu je Vaší rolí nejdůležitější zúčastněná postava – vůdčí osobnost Sovětského svazu, konkrétně první tajemník, Leonid Iljič Brežněv. Tento dokument slouží jako Váš návod k vedení jednání, se kterým by Vám měl pomáhat zapisovatel – ten má na starost zapracovávání pozměňovacích návrhů a technickou stránku jednání. Vy se soustřeďte primárně na řízení diskuse a zastávání pevných sovětských názorů jakožto vůdčí postava sovětských soudruhů.

Pro začátek je dobré zmínit, že pro co nejlepší navození atmosféry napjatých dní srpna 1968 je žádoucí, aby se každý z účastníků co nejlépe vžil do své role podle instrukcí ve stanovisku. Postoj prosazovaný v rámci simulace může být často protichůdný s osobními názory a hodnotami účastníka, který danou roli hraje, zvláště u problematiky, jakou je tato. Před samotným začátkem jednání je tedy dobré si spolu s účastníky ujasnit, jaká je funkce simulace a že postoje zastupovaných postav automaticky neznamenají překryv s tím, co si daný člověk opravdu myslí. Zároveň jakékoli rozepře, spojenectví nebo zrady, ke kterým v rámci zastávání role v jednání dojde, by měly zůstat v jednací místnosti.

Teď už tedy k tomu, jak máte svou pozici v jednání zastávat. Nebojte se proto dát najevo nadřazenou pozici, kterou L. I. Brežněv během jednání měl. Výhružky byly součástí sovětské rétoriky, a je proto v pořádku v rámci simulace tyto prostředky využít. A ať máte v jednání roli toho, kdo posouvá jednání dopředu, nezapomínejte zároveň, že hájíte sovětské zájmy. V míře vám komfortní se proto nebojte své sovětské kolegy vést, úkolovat nebo motivovat k lepšímu zastávání své pozice, aby sovětská strana měla v jednání patřičně silný hlas – i ve skutečných jednáních totiž měli Sověti z povahy věci velkou převahu.

Protokol, který budou účastníci s Vaší pomocí tvořit, se skládá z 8 základních tematických bodů. Skutečný Moskevský protokol obsahuje 15 neoznačených bodů; důvod, proč je zvolena jiná struktura Protokolu, je ten, že se mnohdy obsahově překrývají, což by pro účastníky mohlo být značně matoucí. Jedná se o následující:

1. Přátelská spolupráce – zde by měla být nastíněna aktuální situace a uvedena přátelská spolupráce Sovětského svazu a Československé socialistické republiky.
2. Sjezd Komunistické strany Československa – zabývá se mimořádným sjezdem KSČ, kterého se nezúčastnili všichni platní členové.
3. Sdělovací prostředky a veřejné manifestace – věnuje se rozvolnění cenzury a svobody vyjádření, které probíhalo za pražského jara pod vedením Alexandra Dubčeka.
4. Bezpečnostní otázky – reakce na invazi vojsk Varšavské smlouvy (v období jednání sovětskou stranou interpretována jako „přátelská pomoc spojeneckých vojsk“), podmínky jejich rozmístění, ochrana hranic.

5. Politická stabilizace – zabývá se čistkami v rámci Komunistické strany Československa, cílem bylo odstavit reformní křídlo strany od moci a nastolit normalizační procesy.
6. Hospodářská spolupráce – primárně se zaměřuje na prohloubení hospodářských vztahů, což může sloužit jako záminka k větší kontrole a zároveň závislosti Československa Sovětským svazem.
7. Mezinárodní scéna – reakce na zařazení agendy Československa při jednání Rady bezpečnosti organizace spojených národů.
8. Závěrečné proklamace – potvrzení přátelských vztahů a loajality, komunikace výsledků jednání.

Základní organizace

Jednání probíhá nejlépe v uspořádání lavic do tvaru písmene U, kdy mají všichni účastníci přehled o dění v místnosti. Před projekcí sedí vedoucí jednání, tedy Vy – Brežněv, a zapisovatel, který má na starosti zapracování návrhů, zapisování hlásících se účastníků na pořadník řečníků a počítání hlasů při hlasování. K uskutečnění simulace je potřebné mít k dispozici: počítač, projektor/interaktivní tabuli/obrazovku a reproduktor. Účastníkům je vhodné vytisknout tzv. hlasovací štítky, které jsou k dispozici na webové stránce balíčku. Ty slouží také pro vaši orientaci, když na sebe budou účastníci během simulace reagovat.

Ideální doba na uskutečnění celého programu jsou 2 až 4 vyučovací hodiny.

Průběh jednání

O reálném průběhu jednání o Moskevském protokolu se ví velmi málo. Simulace má za primární cíl poukázat na postavení Čechů a Slováků při jednání, kde nebyly rovnocennými partnery, a prostřednictvím simulace vysvětlit, proč i silní zastánci liberálních reforem pražského jara Protokol nakonec podepsali. Základní přehled a informace k jednání naleznete v tzv. background reportu Kritické dny srpna 1968, který je dílem člena Asociace pro mezinárodní otázky Štěpána Komárka. Tento dokument slouží jako faktický základ pro Vás i účastníky jednání, kterým je vhodné tento dokument zaslat v předstihu, aby měli šanci se s tématem seznámit, případně je možné jim informace předat ústní formou.

K otevření programu jsme pro vás připravili ÚVODNÍ VIDEO, které shrnuje interaktivní formou atmosféru doby a nejdůležitější události předcházející samotnému jednání. Není vhodné si s účastníky před jednáním procházet výsledný protokol, aby měly možnost se při simulaci rozhodovat na základě vlastního úsudku, ne s vědomím, že reálná podoba Protokolu byla zcela odlišná. Po jeho přehrání je důležité vysvětlit Vaši roli – jste vedoucí jednání, což zahrnuje následující pravomoce:

- Předáváte slovo na základě zvedání hlasovacích štítků; není však nutné dávat účastníkům slovo v pořadí, v jakém se hlásili, ale například v některých momentech upřednostnit sovětskou stranu. I vy samozřejmě můžete vystupovat se svými projevy nebo návrhy;
- Odebíráte slovo účastníkům, pokud se nevyjadřují k tématu, případně přehnaně napadají jiné účastníky způsobem, který vybočuje z jejich postavy;
- V momentě, kdy již považujete některý z bodů za dostatečně projednaný, můžete vyvolat hlasování o jeho znění. Každý z jednotlivých navržených bodů, který se zapracuje do znění Protokolu, musí získat minimálně dvou třetinovou podporu zúčastněných, což v případě plné účasti znamená 13 hlasů pro z celkových 20. V případě, že tento počet hlasů nezíská, můžete zvolit dvě možnosti:
 - vyhlásit kuloární jednání – tedy neformální diskusi o bodu, kdy se mohou zastánci návrhu pokusit přesvědčit některé z odpůrců;
 - odmítnout návrh a vyzvat k nalezení shody na jiném znění.
- V závěru probíhá symbolické podepsání Protokolu (ve skutečnosti ho podepsali všichni zúčastnění kromě Františka Kriegela, který byla ale z moskevských jednání v průběhu vyloučen), ve Vaší roli byste měli

podněcovat všechny soudruhy k podpisu. Aby měli účastníci pocit, že se jedná o reálný výsledek jejich práce, je možné stanovit 80% hranici celkově zúčastněných pro schválení Protokolu, což je ve výsledku 16 zúčastněných. Symbolické podepsání má na starost zapisovatel, a vzhledem ke zjednodušení procesu probíhá elektronickou formou. Pokud Protokol nezíská 16 podpisů, je možné situaci vyřešit následovně:

- protokol je platný, pokud za československou stranu dokument podepsali prezident Svoboda, první tajemník KSČ Dubček a předseda vlády ČSSR Černík a za sovětskou stranu Vy, tedy první tajemník KSSS Brežněv, předseda Prezidia Nejvyššího sovětu SSSR Podgornyj a předseda Rady ministrů SSSR Kosygin;
- můžete vyhlásit kuloární jednání, kde se mohou podepsaní zúčastnění pokusit přemluvit odpůrce protokolu, a následně hlasování zopakovat.

Po skončení programu je vhodné účastníkům pustit ZÁVĚREČNÉ VIDEO, kde se dozví více o výsledné podobě Moskevského protokolu a následném vývoji. Na něj je vhodné navázat diskusí o průběhu jednání a pozici československých zástupců. Reflexe by měla probíhat v bezpečném prostředí.

Návrhy

Zde najdete návrhy, které mohou účastníci jednání předkládat v průběhu jednání. Jejich přehled máte k dispozici pouze vy, aby se podnítila diskuse a potřeba argumentovat. Modře označené jsou ty, které se v podobných formulacích ve výsledné rezoluci opravdu objevily, červeně označené jsou návrhy, které nabízejí možnost většího kompromisu mezi zástupci KSČ a KSSS. Účastníky před jednáním upozorněte, že mohou tvořit i návrhy, které nejsou součástí jejich stanovisek, zároveň může každý z tematických okruhů obsahovat více bodů, ne pouze jeden. Návrhy, které jsou **silně v rozporu s názory soudruha Brežněva, jsou označené hvězdičkou** před samotným návrhem (např. *S ohledem...)

1) Přátelská spolupráce

1. **Obě strany sdílí názor, že je v současné situaci potřeba navázat na předchozí jednání v Bratislavě a Čierné nad Tisou a že je nutné uskutečnit zásady a úkoly, které obsahují výstupní dokumenty ze zmíněných porad.**
2. *S ohledem na dynamický vývoj situace v Československé socialistické republice panuje shoda, že je nutné revidovat výstupy předchozích jednání v Bratislavě a Čierné nad Tisou, které již nereflktují aktuální atmosféru v ČSSR.
3. **Obě strany se zavázaly jménem svých stran a vlád, že vyvinou veškeré úsilí KSSS a KSČ a vlád těchto zemí k prohloubení tradičního historického přátelství národů obou zemí, jejich bratrského přátelství na věčné časy.**
4. **Obě strany se shodly, že je v zájmu obou států nadále udržovat kvalitní a přátelské vztahy mezi SSSR a ČSSR, které povedou k růstu hospodářství a životní úrovně v obou zúčastněných zemích.**
5. *Vlády SSSR a KSČ souhlasí, že je v zájmu obou stran vzájemně udržovat přátelské vztahy, které budou založené na principech rovnosti, respektu a bratrské spolupráce.

2) Sjezd Komunistické strany Československa

6. **Předsednictvo ÚSV KSČ potvrzuje, že nedávno proběhlý XIV. sjezd KSČ zahájený 22. srpna 1968 bez souhlasu Ústředního výboru KSČ, bez účasti členů předsednictva a tajemníků, který porušil stanov KSČ, je neplatný.**
7. *Předsednictvo ÚSV KSČ se shoduje s vedením KSSS, že během nedávno proběhlého XIV. sjezd KSČ zahájený 22. srpna 1968 došlo k porušení stanov KSČ. Je tedy nasnadě, aby jeho výstupy potvrdil mimořádný sjezd, kterého se zúčastní všichni členové předsednictva i tajemníci.
8. **Delegace KSČ souhlasí s návrhem, že bude legitimní mimořádný XIV. sjezd KSČ uspořádán až po uklidnění situace v ČSSR.**
9. *Obě strany se shodují, že se legitimní mimořádný sjezd KSČ uskuteční v nejbližších 14 dnech, aby došlo k co nejrychlejší politické stabilizaci v ČSSR.

3) Sdělovací prostředky a veřejné manifestace

10. Obě strany se shodují na potřebné regulaci veřejných shromáždění a větší kontrole sdělovacích prostředků v ČSSR, aby došlo k opětovné stabilizaci vnitrostátní situace a zabráněno šíření nepravdivých a nepřátelských informací.
11. Delegace KSČ zaručuje, že obsah sdělovacích prostředků nebude dále rozdmýchávat napjatou situaci v ČSSR a o vývoji situace bude informovat na základě informací od vedení KSČ.
12. *Československá strana trvá na svobodě vyjadřování ve sdělovacích prostředcích v ČSSR, kterou považuje za jeden ze základních pilířů vyspělého socialistického společenství.
13. Vedení KSČ zaručí dostatečný dohled nad tiskem, rozhlasem a televizí, aby tyto prostředky nepodněcovaly československé občany k nepřátelským aktům.
14. Představitelé KSČ vyjadřují nutnost urychlených opatření v otázce ovládnutí sdělovacích prostředků, aby opět plně sloužily socialistickým myšlenkám. Za nepřijatelné považují taková vystoupení, která šíří antisocialistické myšlenky. Stejně tak nepřipouští činnosti antimarxistické sociálně demokratické strany.

4) Bezpečnostní otázky

15. Delegace ČSSR i SSSR souhlasí vzhledem k neklidné situaci v ČSSR s přítomností vojsk pěti socialistických spřátelených zemí na československém území za podmínky, že se nebudou vměšovat do vnitřních záležitostí ČSSR.
16. *Vedení KSČ se shoduje se zúčastněnými zástupci KSSS, že je v zájmu obou stran situaci vyřešit vnitrostátními zásahy. Dlouhodobá vojenská pomoc spřátelených států by mohla vyvolat odpor československých občanů a ještě více ohrozit stabilitu socialistického zřízení.
17. Velení spojeneckých vojsk a velení armády ČSSR v co nejkratším časovém horizontu projednají otázky umístění vojenských jednotek na území ČSSR, aby byl co nejrychleji zjednan pořádek ve všech městech a obcích.
18. *Předsednictvo KSČ se dohodlo s předsednictvem KSSR na mimořádných dodávkách vojenského materiálu, který poslouží k uklidnění situace v ČSSR.
19. Československá strana bude ihned informovat ozbrojené síly ČSSR o příkazu, aby se vyvarovaly konfliktů a incidentů mezi občany ČSSR a spojeneckými vojsky působícími na československém území.
20. Obě strany se zavazují k posouzení bezpečnosti československé hranice s Německou spolkovou republikou a případné úpravě opatření, bude-li to situace vyžadovat.
21. *Vláda ČSSR a vedení KSČ potvrzují, že jsou státní hranice dostatečně zajištěny a není nutné jejich kontrolu posílit. Zavazuje se však, že bude výstupy pohraniční stráže a dalších bezpečnostních složek podrobně sledovat, v případě zaznamenání nepřátelských aktivit bude sovětskou stranu o situaci informovat.
22. Jednotky spřátelených socialistických republik se se souhlasem vedení KSČ stáhnou z území v ČSSR v momentě, kdy pomine hrozba socialismu v ČSSR a opadne nebezpečí v celém socialistickém společenství.
23. O podmínkách pobytu a úplném odsunu spojeneckých vojsk bude uzavřena smlouva mezi vládou ČSSR a vládami, jejichž spojenecká vojska jsou na území ČSSR.

5) Politická stabilizace

24. Delegace KSČ se na vlastní návrh zavazuje, že uspořádá do dvou týdnů plénum ÚV KSČ, které posoudí možnosti normalizace situace v zemi, aby došlo ke zlepšení fungování stranických orgánů, ekonomického vývoje a životní úrovně v ČSSR.
25. Delegace KSČ se zavazuje k urychlenému uvolnění problematických osob z funkcí ve stranických a státních útvech, aby došlo k opětovnému upevnění vedoucí pozice dělnické třídy a komunistické strany, k čemuž mělo dojít po lednovém a květnovém plénu ÚV KSČ roku 1968.
26. *Předsednictvo ÚV KSČ a vláda ČSSR prohlašují, že zhodnotí činnost členů vlády a v případě zjištění závažných provinění, především nevhodného zastupování zájmů ČSSR v otázkách vnitřní i zahraniční politiky v rozporu se zásadami KSČ, učiní příslušné závěry.
27. Předsednictvo ÚV KSČ učiní ihned po návratu do vlasti personální změny ve stranických a státních orgánech a organizacích, aby se co nejrychleji stabilizovala situace v ČSSR. Zároveň se zavazuje k prověření činnosti ministerstva vnitra a mezinárodních delegací.

28. *Předsednictvo ÚV KSČ prověří činnost členů strany a posoudí, zda je nutné přistoupit k personálním změnám ve stranických a státních orgánech, které by přispěly ke stabilizaci Československé socialistické republiky.

6) Hospodářská spolupráce

29. Obě strany se shodují, že se v nejbližší době uskuteční jednání o prohloubení ekonomické, vědecké a technické spolupráce mezi ČSSR a SSSR, aby v ČSSR došlo ke splnění plánu a růstu národního hospodářství.
30. Panuje plná shoda v tom, že vývoj mezinárodní situace a zákeřný vliv imperialistického světa, který stojí proti míru, bezpečnosti národů a socialismu, potvrzuje nutné zdokonalení a zefektivnění obranného systému Varšavské smlouvy a další přímé spolupráce socialistických zemí.
31. *Vedení KSČ vyjadřuje souhlas s dalším rozvojem vzájemných hospodářských vztahů mezi ČSSR a SSSR. Zároveň se však domnívá, že by urychlené progresivní hospodářské reformy výrazně přispěly k obnově státu a zklidnění situace.

7) Mezinárodní scéna

32. Vedení KSČ a KSSS potvrzují, že budou i nadále důsledně koordinovat aktivity v mezinárodních vztazích, čímž se upevní jednota socialistického společenství, mír a mezinárodní bezpečnost.
33. Zástupci SSSR a ČSSR potvrzují, že budou i nadále spolupracovat na mezinárodní scéně a prosazovat socialistickou myšlenku ve světě.
34. Vedoucí představitelé KSČ a vlády ČSSR prohlašují, že se československá strana neobrátí na Organizaci spojených národů v souvislosti s projednáváním tzv. otázky ČSSR, která se projednávala na schůzi Rady bezpečnosti OSN, a proto informovali československého představitele v New Yorku, aby se výrazně ohradil proti projednávání situace v ČSSR na půdě OSN.
35. Předsednictva KSČ a KSSR odsuzují projednávání tzv. otázky ČSSR, která se stala součástí programu Rady bezpečnosti Organizace spojených národů. Zástupci obou států nesouhlasí s projednáváním agendy bez včasného souhlasu dotčeného státu, tedy vedení ČSSR, a vyzývají vedení OSN k omluvě.
36. *Předsednictvo KSČ potvrzuje, že nejmenovaní zástupci ČSSR kontaktovali Organizaci spojených národů a sdíleli informace, kterými závažně porušily zásady KSČ i legislativu ČSSR. Nejednalo se však o krok, který by byl projednáván na sjezdech KSČ se všemi členy předsednictva.

8) Závěrečné prohlášení

37. SSSR a ČSSR budou jako doposud tvořit politiku, která odpovídá zájmům evropské bezpečnosti a silně odsuzuje militaristické a neonacistické snahy, které navazují na předválečnou historii a nerespektují nově vzniklé evropské uspořádání.
38. Obě strany se shodují, že normalizační kroky povedou k rozvoji vztahů ČSSR s bratrskými zeměmi socialistického společenství.
39. Obě strany se shodují, že výsledky tohoto jednání povedou k uklidnění situace v ČSSR a k pokračování kvalitních vztahů mezi SSSR a ČSSR v nadcházejících letech.
40. Delegace se dohodly v zájmu obou komunistických stran a přátelství mezi ČSSR a SSSR ponechávat kontakt a nově uskutečněné rozhovory mezi vedoucími představiteli KSSS a KSČ po 20. 8. 1968 přísně tajnými.
41. *Delegace obou zúčastněných stran se shodly, že je nasnadě v zájmu uklidnění situace adekvátně interpretovat výsledky jednání skrze sdělovací prostředky. Předsednictva KSSS a KSČ budou tato oznámení vzájemně koordinovat.

Seznam zdrojů:

¹ KOSATÍK, Pavel. *Češi: 1968 : jak Dubček v Moskvě kapituloval*. Ilustroval Karel JERIE. Praha: Česká televize, 2016. Edice České televize. ISBN 978-80-204-3696-2.